

YANGI RENESSANS

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI

2025

+998945668868

www.innoworld.net

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

**INNOVATIVE
WORLD**

YANGI RENESSANS

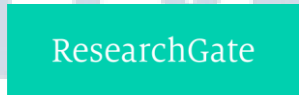
**RESPUBLIKA ILMIY JURNALI
TO'PLAMI**

2 - JILD, 1 - SON

2025

 Google Scholar

 [®] digital object
identifier

 ResearchGate

 zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

 OpenAIRE

 Academic
Resource
Index
ResearchBib

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

ОДИЛ ЁҚУБОВ НАСРИДА УЧ ОҒАЙНИ АРХЕТИПИК ОБРАЗИ

Mamtaliyeva Fotima Odiljon qizi

Андижон давлат университети

Ўзбек адабиётшунослиги кафедраси таянч докторанти

fotimamamtaliyeva@gmail.com

ORCID:0009-0001-1035-9274

Аннотация: Мақолада архетиплар ҳақида фикр юритилган. Хусусан, замонавий ўзбек насридаги уч оғайни архетип образи вариациялари, ижтимоий-сиёсий контекст таъсирида архетип образнинг трансформациялашуви ҳамда ёндош мотивлар билан муносабати, архетип образнинг муаллиф бадиий концепциясини ифодалашидаги аҳамияти Одил Ёқубовнинг йирик насрий асарлари мисолида таҳлилга тортилган. Уч оғайни архетип образи билан доимий тарзда боғланувчи йўл мотиви “Диёнат”, “Улуғбек хазинаси”, “Оққушлар, оппоқ қушлар” романлари мисолида текширилган. Мотивнинг ҳаёт йўли танлови сифатида ёндош мотивлар орасида етакчилик қилиши эътиборга олинган. Мазкур романларда ҳам йўл мотиви синов ҳамда мукофот/жазо мотиви билан боғланиши, шу тарзда “сафарга чиқиш – йўл – синов – мукофот/жазо” мотивлари схемаси тугаллик касб этиши ҳақидаги умумий хулосалар берилган.

Калит сўзлар: мотив, архетипик образ, архетипик учбурчак, конфликт, йўл мотиви

Кириш

Адабиётшунос Баҳодир Раҳмонов партиянинг адабиёт соҳасида чиқарган қарорларининг ҳаммаси унинг бу борадаги сиёсатига ўзгаришлар киритиш зарурати туғилган шароитда қабул қилинганлигини таъкидлайди [1,91]. Олимнинг ёзишича, 70-йиллар бошларида шўро ҳокимиятида ўзгаришлар юз берди, 60-йиллар бошларидаги “илиқлик”, нисбий эркинлик барҳам топиб, яна сўз, фикр, ижод эркинлигига тажовуз қилинди, цензура кучайди [1,91-92]. Шу жиҳатдан 60-йилларда муаллиф бадиий концепциясини ифодалаш учун йўл мотиви уч оғайни архетип образи билан боғланган бўлса (Пиримқул Қодиров “Уч илдиз”, Одил Ёқубов “Эр бошига иш тушса...”), 70-йиллардаги “турғунлик” даври шароитида ушбу мотив яна икки қарама-қарши персонаж билан боғланиб, бирини тасдиқлаш, бирини инкор этиш функциясини бажарган. Эътибор берилса, ижодкор учун эркинлик берилган даврда асар марказида учлик ҳаракатланиши, босимлар кўпайган, партия назорати кучайган даврда яна иккилик контрастланганини кўриш мумкин.

Метод

Хусусан, Одил Ёқубовнинг “Диёнат” романи айни шу даврда ёзилган. Гарчи “Диёнат” романи марказида “Нормурод Шомуродов – Отақўзи Умаров” конфликт турса-да, зиёли сифатида “Нормурод Шомуродов – Воҳид Миробидов” зиддияти орқали Отақўзининг маънавий жиҳатдан тубанлашуви, тоғасининг ҳақлиги янада ёрқинроқ намоён бўлади.

Миробидов назарида кўп йиллар давомидаги рақиблик “ёшликда, Москвада, ВАСХНИИЛда ўқиб юрган пайтларида, кейинроқ эса республикага қайтиб, Ер Ишлари Халқ Комиссарлигида бирга ишлаб юрган пайтларида... сабаби ёшлик, қизиққонлик, ҳар ишда, ҳар жиҳатдан биринчи бўлиш истаги билан содир бўлган”, лекин у ўша кунларни унутиб ҳам юборган. Шомуродов ва Воҳид Миробидов – йўл танловини амалга ошириб бўлган, ҳар бири ўз ҳақиқатлари билан яшайдиган олимлар. Миробидовнинг йўли – “иложи борича одамлар билан келишиб, муроса қилиб кетавермоқ”, шу орқали юксак марраларни забт этмоқ йўли. Шунинг учун Отақўзи Миробидов билан илк бор кўришгандаёқ унинг ҳам ўзига ўхшаган “танти йигит” эканлигини англайди. Ўз ўрнида Воҳид Миробидов ҳақ эканлигини “Шомуродов ҳаёти, унинг босиб ўтган йўли, илмий ва ижодий тақдири” билан далиллайди. Унингча, Шомуродовнинг поклик, адолат, принципалликка интилиши катта мартабалардан узоқлаштирган. Мирзачўлни ўзлаштириш юзасидан унга қарши мақола ёзиши Миробидовнинг Шомуродовга хиёнатидир. Шомуродовни қутқариб қолган декрет топилгандаёқ у енгилди. Лекин кейин айнан мана шу мавзунинг долзарблиги, аҳамияти тўғрисида “ўнлаб мақолалар ёзди”, илмда юксак марраларни эгаллаб, профессор бўлди. Хайдарнинг диссертация иши сабаб юз берган сўнгги тўқнашувда унинг ноҳақлиги, чала натижалар билан шов-шув кўтариб ёзилган илмий ишдан ҳам ўз манфаатини кўзлаши аён бўлади. Куёви Аброр Шукуровнинг Миробидовни эмас, Шомуродовни тан олиши (“Қани энди бу одам ҳам домла Шомуродовдай мард, танти, диёнатли бир инсон, пок бир олим бўлса! Аброр Шукурович ундан фахрланиб, бошига кўтариб юрмасмиди? Бу одам эса...”), Роман воқеалари давомида “Бу одам ҳам ўз экканини ўриши” кераклигини англаганлиги Миробидов учун жазо эди.

Таҳлил

О.Ёқубовнинг “Улуғбек хазинаси” романида Улуғбек ва Абдулатиф зиддиятига Али Қушчи ва мавлоно Муҳиддин зиддияти параллел қўйилиб, Абдулатифнинг ўлими, мавлононинг телба бўлиб қолиши орқали муаллиф дунёда яхшиликка яхшилик, ёмонликка ёмонлик қайтишини кўрсатиб беради. “Одил Ёқубовнинг романи мантиқан Улуғбекнинг шогирдлари Али Қушчи ва Муҳиддинларнинг гоҳ очиқ, гоҳ яширин давом этадиган мунозаралари, уларнинг хатти-ҳаракатлари,

ҳис-туйғулари асосига қурилган. Шунга қарамай, муҳитнинг умумийлиги характерлардаги номутаносибликни янада қабарик кўрсатишга имкон берган. Бир-бирига монанд тазйиқлар, зиддият ва алданишларга дуч келишса-да, мазкур характерлар ўзларини мутлақо қарама-қарши йўналишда тутадилар”[2,513]. Дарҳақиқат, бир ўқишда ушбу романда ҳам Али Қушчи-Мавлоно Муҳиддин иккилиги Қобил ва Ҳобил (Қобил ва Ҳобил қиссаси), Саидий ва Эҳсон (“Сароб”) сингари қарама-қаршилиги сақлангани кўринади. Бироқ синчиклаб эътибор берилса, роман марказидаги иккилик Али Қушчи-Мавлоно Муҳиддин-Қаландар Қарноқий шаклида учлик архетип образига ўзгаради. Қаландар Қарноқийнинг икки мударрисдан бироз кичик эканлиги, қолаверса, Улуғбек қаторида Али Қушчи ва Мавлоно Муҳиддин ҳам устоз саналиши жиҳатидан ушбу учлик архетипик схемаси яққол юзага чиқмайди. Лекин умумий контекстда олиб қаралса, қаҳрамон қаршисига кўндаланг қўйилган ҳаёт йўли танлови жиҳатидан Али Қушчи ва Мавлоно Муҳиддин қаторида Қаландар Қарноқийда ҳам танлов қилиш ҳаракатлари борлиги сезилади.

Қаландар Қарноқий Ясси ва Сифноқни Бароқ ўғлон босиб олган вақтда Улуғбекдан паноҳ тилаб келган, Улуғбек билан биргаликда жанг қилиб, уни ўлимдан ҳам асраб қолган эди. Сипоҳликни тарк этиб, илм-фан йўлига кирган Қаландар Қарноқий Хуршидабонунинг тўйидан сўнг дарвешликни ихтиёр этади.

Али Қушчи ва Мавлоно Муҳиддинга устози Улуғбек томонидан берилган сўнгги топшириқ – васият икки дўст, мударрислар қаршисида, Хомуш томонидан Али Қушчи ҳатти-ҳаракатлари ҳақида айғоқчилик қилиш Қаландар Қарноқий қаршисида танлов ўлароқ юзага келади. Персонажлар қаршисида икки йўл, яъни устознинг сўнгги васиятини бажариб, амалдаги ҳукмдор таъқибига дучор бўлиш ёки ман этилган “куфр адабиётлар”ни топшириш орқали ҳукмдор қаноти остига кириш йўли туради. Али Қушчи Улуғбекнинг топшириғини “устоднинг фармони шогирд учун амри вожиб” дея чўчимай қабул қилди, Қаландар Қарноқий Мавлоно Муҳиддиндан фарқли ўлароқ “яхшиликка яхшилик қилмоқ” мақсадида Мирзо Улуғбекнинг сўнгги тилагини амалга оширишда Али Қушчига ёрдамлашди (Хомушнинг таклифини рад этади), Мавлоно Муҳиддин эса отаси Салоҳиддин заргар раҳнамолигида шамол қаёққа эсишига қараб тадорик бошлаётган эди. “Али Қушчи дўстининг уйига борганда хонада даставвал китобларга тўла бўлган қуббали жавонда “на бир китоб, на бир қўлёзма” қолганини, уларнинг ўрнига қимматбаҳо, ярқироқ чинни-баркашлар терилганини кўради”. Мана шу эпизоддаёқ муаллиф томонидан икки дўстнинг йўли ажралганлигига ишоралар берилади. “Али Қушчи ҳайрон бўлиб мавлоно

Муҳиддинга қаради. У ҳамон кўзларини юмиб, ёнбошлаб ётарди. Али Қушчи кўнглига ёпирилиб келган аллақандай ёмон туйғуни босиб:

- Кеча устод чақиртирган эркан, Кўксаройда бўлдим, - деди. Мавлоно Муҳиддин жойида бир қўзғалиб, йўталиб қўйди.

- Каминага ҳам чопар юбормишлар. Таассуфким, хасталик сабаб, изҳори ихлос этмоқнинг чораси бўлмади. Мавлоно Муҳиддин негадир қизаринқираб, Али Қушчини дастурхонга қистади”. Салоҳиддин заргар сезгир, зийрак чол бўлиб, Улуғбекнинг тахтдан туширилиши, Хомуш бошчилигидаги жаҳолат тарафдорлари учун илм-маърифат “куфр” тарзида баҳоланишини англаган ҳолда ўзи ва ўғли учун энг мақбул ҳаракатни бошлаган эди. Жавондаги китоблар ўрнига қиммат баркашлар терилгани, Улуғбекдан чопар келса-да, Мавлоно Муҳиддин хасталиги боис устозининг ёнига бормаганини айтаётганда негадир қизаринқираши бир пайтлар Улуғбекнинг энг севимли шогирди бўлган мударрис отаси Салоҳиддин заргар маъқуллаган йўлни танлаганини билдиради. Гарчи Салоҳиддин заргар набираси Хуршидабонунинг Абдулазиз томонидан ҳарамга олиншини баҳона қилса-да, аслида хатарли йўлдан кетиб, бойликларидан Мосуво бўлиш – “бор-йўғини, авлод-у аждодларининг ҳаёт-мамотини қурбон қилмоқни лозим кўрмади”.

Мавлоно Муҳиддиннинг танлови бевосита Қаландар Қарноқий танловига контраст қўйилади. Қаландар Қарноқий “дунёдан ҳақиқат топа олмаган инсон” “илм даргоҳини зоҳидлар гўшасига алмашиб, қаттиқ янглишгани”ни англаб, “илм аҳлига қайта юкуниб келган”и ҳолда Мавлоно Муҳиддин илмдан ошкора юз ўгирди. Қаландар сохта зоҳидлар, сохта дарвешлардан узоқлашгани ҳолда Мавлоно Муҳиддин сохта дин пешвосига яқинлашди.

“Улуғбек хазинаси”да қаҳрамонларнинг кескин тўқнашуви зиндонда юз беради. Зиндон қаҳрамонлар учун (Али Қушчи ва Мавлоно Муҳиддин) навбатдаги синов эди. “Ёзувчининг фантазияси асосида яратилган бу эпизод икки олим характери эркин кўрсатувчи ва ички дунёсини чуқурроқ англатувчи моментдир”[3,62]. Али Қушчи дўстига раҳми келган пайтларида, энаси Тиллабиби ёдига тушганда ваҳимага тушар, лекин “юрагидаги сирни оча олмаслигини, бу сирни очишга ҳаққи йўқ эканини тушуниб икки ўт ўртасида ёнар эди” Али Қушчида иккиланишлар борлиги уни юқорида қайд этилган салафлари (Ҳобил, Муқбил)дан фарқлагандек туюлиши мумкин. “Улуғбек хазинаси”да реалистик тасвир принципларига риоя қилинади, қаҳрамонларнинг ҳолати, ўсиш-ўзгариши объектив ҳақиқат нуқтаи назаридан талқин этилади. Объектив ҳақиқат эса ҳеч қачон факт-ҳодисаларни силлиқлаштиришга, чучмаллаштиришга йўл бермайди”[4,126].. Лаҳзалик кўрқинчларга қарамай Али Қушчи ўзининг қатъияти, фикрида

соби́т туриб, йўлидан қайтмади – Улуғбекка хиёнат қилмади: “Эй парвардигори олам, бошимга не савдолар солсанг, солғайсен ва лекин бу бандангдай беқарор ва субутсиз қилмагайсен!”. Мавлоно Муҳиддин қатъиятсизлиги, қўрқоқлиги орқасида қизи Хуршидабонуни қурбон қилишга мажбур бўлади: “кўз олдига салкам уч ой ётган мудҳиш ҳибсхона келди-ю, розилик беришдан бошқа чора топа олмади”.

Али Қушчи (субъект) маърифат йўли (объект)ни танлади (предикат).

Мавлоно Муҳиддин (субъект) бойлик ва жон омонлиги йўли (объект)ни танлади (предикат).

Қаландар Қарноқий (субъект) илм аҳли (объект) ни танлади (предикат).

Шу тарзда тўғри йўлни танлаган қаҳрамон учун мукофот, эгри йўлдан кетган персонож учун жазо воқеланади ҳамда асар сюжетида келиб чиқадиган умумий хулоса жиҳатидан Қобил ва Ҳобил қиссаси, Эгри ва Тўғри эртаги, уч оға-ини образи мавжуд эртақлар (“Кенжа ботир”, “Булбулигўё”), Муқбил ва Мудбир ҳикояти (Навоий), “Сароб” романи (Абдулла Қаҳҳор) билан яқинлашади.

Таклиф

О.Ёқубовнинг 80-йиллар ўрталарида ёзилган “Оққушлар, оппоқ қушлар” романига “Эр бошига иш тушса...”нинг мантикий давоми сифатида қараш мумкин. “Эр бошига иш тушса...”да йўл бошида турган уч оғайни тасвирланган бўлса, “Оққушлар, оппоқ қушлар” романида нисбатан “қайтиш” – сарҳисоб арафасидаги уч оғайнини кўрамиз. Улар йўл танловини амалга ошириб бўлган, моҳиятан мукофот/жазо қаршисида турган персонажлардир. Модомики, уч оғайни архетипик образи билан боғлиқ тарзда йўл мотивининг персонаж танлови сифатидаги аҳамиятини жамиятда юз берган ижтимоий-сиёсий ўзгаришлар билан алоқада тадқиқ этаётган эканмиз, 80-йиллардаги жамиятнинг ижтимоий манзарасини бир қатор эслаб ўтишга тўғри келади. “80-йиллар ўрталарига келиб шўро жамияти ҳам иқтисодий, ҳам ижтимоий, ҳам маънавий жаҳдаларда инқирозга юз тутгани аён бўлиб қолди. Жамиятда узоқ йиллардан бери маддалаб келган иллатларни, касални яширсанг, иситмаси ошкора деганларидек, энди яширишнинг иложи ҳам қолмаган, улар жамиятни адои тамом этган эди”[1,104]. “Оққушлар, оппоқ қушлар”да уч оғайни образи (Музаффар, Шоввоз, Расул Нуриддинов) – “амалдор – халқ – интеллигенция” схемасини ифодалайди[5,189]. Моҳиятан муаллифнинг ушбу асарида ҳам “Диёнат”даги Нормурод Шомуродов ва Воҳид Миробидов каби икки қарама-қарши қутб контрастлиги сақланганлиги аниқ сезилади. Муаллиф “Диёнат”даги каби жамиятда илдиз отган муаммоларнинг бош сабабчиси сифатида амалдорларни кўрсатди, оддий халқ айрим

амалдорларнинг кўзбўямачилиги, маънавий-ахлоқий жиҳатдан юзтубан кетишлари натижасида жабр кўрганини Музаффар ва Шоввоз зиддияти орқали ифодалайди. Оғайнилар орасидаги муносабатлар орқали, Матёқуб Қўшжонов айтмоқчи, жамиятдаги “ижтимоий ва маънавий тенгсизликлар” очиқланади. Бош мезони “тенглик”ка асосланиши бонг урилган жамиятда, 80-йилларга келиб ҳам тенгликнинг мавжуд эмаслиги тузумнинг асл аҳволини кўрсатиб беради.

М.Шералиева шўро ҳокимияти ўз фаолиятининг бошланишидан то интиҳосига қадар ўзини Стивен Карпманнинг “таъқибчи – қурбон – халоскор” архетипик учбурчагидаги “халоскор” ролида тақдим этишга интиланганини ёзади. 80-йилларда “порахўр амалдорлар – халқ – партия” архетипик учбурчаги[5,189-190]. “Оққушлар, оппоқ қушлар...” романида уч оғайни образи орқали акс этганлиги билан характерлидир. “Амалдор – ишчи-деҳқон – зиёли” схемасида учинчи оғайни – зиёли (Расул Нуриддинов) мавжуд вазиятда ҳар икки томон (Шоввоз ва Музаффар) ҳаракатларини таҳлил қилиб, уларнинг бирини тасдиқлаш, бошқасини инкор этиш вазифасини бажаради. Расул Нуриддинов образининг “Амалдор – ишчи-деҳқон” зидлигига муносабатини, позициясини намоён этувчи учинчи томон – зиёли сифатида танланиши бежиз эмас. Зиёли сифатида Расул Нуриддинов мавжуд муаммоларни ҳал этишга уринаётган, Музаффар Фармонов каби амалдорлар ҳомийлик қилувчи “зиёли”лардан азият чекаётган, айтилиб вақтда уларга қарши тура олаётган қаҳрамон, “халоскор”дир (“Йўқ, бунга бардош қилиб, бир чеккада томошабин бўлиб туриш-жиноят!”).

Мунаққид Норбой Худойбергенов шундай ёзади: “Расул Нуриддинов ҳақиқат ва адолат йўлида мустаҳкам туради. Фармонов ўзининг ёшлиқда бирга ўсган, урушда ёнма-ён туриб, жон бериб жон олган дўсти бўлишига қарамасдан унга ён бермайди, аксинча, бундай қабих, манфур шахсларнинг асл башарасини очиб ташлашни ҳозирги кун талаби деб ҳисоблайди, шунга мувофиқ курашни изчил давом эттиради[6,198]. Масаланинг бу жиҳати [Расул Нуриддинов образида муаллиф образининг қоришиб кетгани билан баҳоланади. “Эр бошига иш тушса...”да Маҳкам, “Оққушлар, оппоқ қушлар”да Расул Нуриддинов образи Одил Ёқубов биографияси, қолаверса, ҳаётининг эътиқодларини акс эттиргани билан аҳамиятлидир. Расул нафақат Музаффарга (умуман сохта амалдорлар, сохта санъат вакиллари) қарши тура олди, балки оддий халқнинг – деҳқоннинг аянчли аҳволи ҳақида ўйлаб, изтироб чекди: “Ҳамма нарсаси инсон учун, инсоннинг бахт-саодати учун” деган шиоримиз қайда қолди? Пахта инсон учунми?..Шаҳардан келган ҳашарчининг аҳволи бу бўлса, қишу ёз даладан чиқмайдиган анов шўрлик пахтакорнинг ҳоли нима бўляпти?[7,70].

Қаҳрамонларнинг ёшликда аҳил-иноқ “уч оғайни ботирлар” бўлгани ретроспекция усули орқали берилади. Ёшликдан бирга улғайган дўстлар урушнинг сўнгги йилларида ҳарбий хизматга боради. Гоби саҳросини биргаликда пиёда кесиб ўтганлари билан боғлиқ хотиралар персонажлар характерини англашда қўл келади. “Музаффар, биринчи кунёқ батамом ҳолдан кетиб, йўлда йиқилиб қолгудек ночор аҳволга тушди. Икки дўсти ёрдам қўлини чўзди, Шоввоз уни опичлаб кетди, Расул автоматини кўтариб олди”[7,154] Командир буйруғи билан саҳрони яёв босиб ўтиш уч оғайни учун синов эди. Жисмоний заифлиги боис синовдан ўта олмаган Музаффар: “Дўстим Шораҳим! Расулжон! Бу яхшиликларингни унутган – номард! Элга омон қайтиб борсак... абадул-абад хизматларингда бўламан!” дея қасам ичади. Лекин ўғли Фотиҳ сабабли юзага келган муаммони бартараф этишда қасамини, Шоввознинг беминнат яхшилигини эсламайди. Чунки мансаб, амал, бойлик унинг кўзларини беркитган эди: “Йўқ, Музаффар Гоби саҳросида уларнинг ёрдамига муҳтож бўлса бўлгандир, аммо кейинчалик ўзининг нималарга қодир эканини кўрсатди. Гап жисмоний кучда эмас, руҳий камолотда, ақл-заковатда, тадбиркорликда эканини исбот қила олди”[7,60].

Музаффарда Шораҳимга бўлган рақиблик муносабати қишлоқнинг энг гўзал қизи Ойсулувнинг Музаффарни эмас, Шораҳим шоввозни танлаши орқали пайдо бўлган, Музаффар “институтни тугатибдики, бирда эски рақиблари устидан ғалаба қилиш орзуси билан яшаса, бирда Ойсулувни “куйдириш” умиди билан”[7,61] яшаган. Расул Нуриддиновнинг қизига совчи бўлиб борганда, кимсан УРС (ишчилар таъминоти бошқармаси) бошлиғининг илк марта рад жавобини олиши, дўстининг “ҳаётдан батамом узилиб қолганлиги” амалдор Музаффарнинг зиёли Расулдан узоқлашишига сабаб бўлди. Чунки Расул бошқа “зиёли”лар сингари дўстининг ишларини тўла-тўқис маъқулламади, амалга ошираётган ишларида келажакни ўйламаслиги, “улкан ислохотлар” муайян доирадагина чекланиб қолганлиги, оддий халқнинг аҳволида ўзгариш бўлмаслиги каби масалаларда Расулнинг аччиқ фикрлари асли ҳақиқат бўлса-да, Музаффар тан олишни истамайди.

Персонажлар ўртасидаги зиддият бевосита эмас, билвосита юзага чиқади. Фотиҳ (Музаффарнинг ўғли) – Шоқосим (Шораҳимнинг ўғли) ўртасидаги конфликтда Музаффарнинг танлови – ўғлининг айбдорлигини тан олмаслиги унинг қасамни бузгани, дўстига хиёнатини билдиради. Шоввозга (умуман, Шоввоз каби оддий халқ вакиллари) хиёнати қаҳрамоннинг маънавий-ахлоқий жиҳатдан батамом тубанлашувини, танлаган йўли нотўғри эканини ва синовдан ўта олмаганини ифодалайди. Воқеалар давомида бошлиғининг юқорига

чақирилиб, қайтмаётгани, ўзи бир неча ойдан бери ишини шаҳарга кўчиришга уринишидан Музаффарнинг маҳв бўлиши сезилиб туради, бу эса хиёнат қилган дўстнинг охир-оқибат жазоланиши муқаррарлигини кўрсатади.

Хулоса

Мазкур романда ҳам йўл мотиви синов ҳамда мукофот/жазо мотиви билан боғланади, шу тарзда “сафарга чиқиш – йўл – синов – мукофот/жазо” мотивлари схемаси тугаллик касб этади.

Хулоса сифатида айтилса, йўл мотиви уч оғайни архетипик образи билан доимий тарзда боғланади ва ҳаёт йўли танлови сифатида ёндош мотивлар орасида етакчи мақомида туради. Зеро, қаҳрамон учун бериладиган мукофот/жазо йўл мотиви (йўл танлови)га кўра фарқланади.

Адабиётлар:

1. Раҳмонов Б. Ўзбек адабий танқидчилиги. –Т.:“Fan ziyosi” нашриёти, 2023. –Б. 275
2. Леонид Теракопян. Ўтмиш ва бугуннинг ибратли сабоқлари. Китобда:О.Ёқубов. Сайланма. Уч жилдлик. Учинчи жилд. 1987. Б.513 .
3. Зайниддинова А. Улуғбек хазинаси ҳақида. Ўзбек тили ва адабиёти журнали. №2. 1980.-Б.62.
4. Худойберганов Н. Парвоз давом этади. Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. –Т.:1980, 168 Б.
5. Шералиева М. Ҳозирги ўзбек насрида киноя. Т.: «Akademnashr», 2016.-Б. 189
6. Худойберганов Н. Фош қилиш маҳорати. “Шарқ юлдузи” журнали. №6.-Т.:1987. -Б.207
7. Ёқубов О. Оққушлар, оппоқ қушлар...-Т.:Адабиёт ва санъат нашриёти, 1988. -Б.336

